

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำรายงานประเมินดัชนีชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย และการพัฒนาตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมภาคประชาชน มีจุดประสงค์หลักในการปรับปรุงและจัดทำ รายงานการประเมินดัชนีชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (ดัชนีรวม) ในปี 2550 – 2551 และศึกษา แบบจำลองภาคประชาชนของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่สามารถอธิบายชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาฯ รวมถึงการจัดทำ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อเสนอต่อสภาที่ปรึกษาต่อไป

ในส่วนของบทสรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปโครงการการศึกษาวิจัยทั้งหมดรวมถึงการให้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในแต่ละหัวข้อ ประกอบด้วย การปรับปรุงและจัดทำดัชนีชี้วัดด้านเศรษฐกิจและ สังคม การศึกษาแบบจำลองชีวิตภาวะยังชีพภาคประชาชน

1. การปรับปรุงและจัดทำดัชนีชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคม

การปรับปรุงและจัดทำดัชนีชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ อ้างอิงจากการจัดทำรายงานการศึกษาดัชนีชี้วัดของสภาที่ปรึกษา ประจำปี พ.ศ.2549 โดยอาศัย ข้อมูลทางสถิติจากหน่วยงานราชการ หรือองค์กรที่มีส่วนร่วมของภาคประชาชนมาอย่างยาวนาน นำมา สร้างดัชนีรวม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตัวประกอบหลัก (Principal Component) โดยมีหลักการในการเลือกข้อมูล ที่ใช้ในการสร้างดัชนีชี้วัดรวม ดังนี้

1. สื่อความหมายต่อการชี้วัดในแต่ละมิติอย่างมีเหตุผล
2. ต้นทุนในการจัดเก็บข้อมูลต่ำ และมีความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล
3. ข้อมูลมีความต่อเนื่องและการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ
4. ข้อมูลสามารถนำไปสร้างดัชนีที่เปรียบเทียบกับต่างประเทศได้

การชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีตัวชี้วัดใน 3 ด้าน ประกอบไปด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม และในแต่ละด้านจะแบ่งเป็นมิติย่อย รวมเป็น 10 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติความก้าวหน้าของเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน มิติเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และมิติการกระจายรายได้ ความยากจน และความเท่าเทียมของโอกาสทางเศรษฐกิจ

2. มิติด้านสังคม ประกอบด้วย 4 มิติ คือ มิติด้านพัฒนาการทางสังคม มิติด้านเสถียรภาพและความมั่นคงทางสังคม มิติด้านความเสมอภาคทางสังคม และมิติด้านธรรมาภิบาลและความมั่นคงทางการเมือง

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มิติด้านการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และมิติด้านการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการสร้างดัชนีชี้วัด สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงโดยรวมแต่ละด้านในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปี พ.ศ.2551 รวมถึงแนวโน้มในปี พ.ศ. 2552 ได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

- ในช่วงปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอย จากทั้งผลกระทบภายใน เช่น ภาวะความไม่สงบภายในประเทศทำให้ความเชื่อมั่นทางด้านการลงทุนและการบริโภคในประเทศลดลง และกระทบภายนอก เช่น วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกภาคการส่งออกของไทยได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดการส่งออกที่สำคัญของไทย ผลกระทบนี้ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศชะลอตัว ไม่ว่าจะเป็นภาคการผลิต การบริโภค การลงทุน หรือแม้แต่การใช้จ่ายของภาครัฐมีการชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มของมิตินี้ความก้าวหน้าและการแข่งขันจึงมีแนวโน้มลดลง โดยปัจจัยหลักจากภาคต่างประเทศพบว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้าสู่ตลาดโลกของประเทศไทยในช่วงดังกล่าวลดลงอย่างมาก ในขณะที่ตัวแปรอื่นๆก็ลดลงเช่นกัน เช่น สัดส่วนการลงทุนของรัฐบาลที่เน้นเป็นนโยบายทางด้านสนับสนุน และอัตราการเจริญเติบโตโดยเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชียตะวันออกหรือคู่แข่งทางการค้ามีการเติบโตมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ต้นทุนในการขนส่งกลับมีแนวโน้มลดลงซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าและมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้นแต่ยังคงไม่มีนัยสำคัญ และเนื่องจากเศรษฐกิจไทยมีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพิงภาคการส่งออกค่อนข้างสูง (Export-oriented economy) แนวนโยบายของภาครัฐควรเน้นส่งเสริมแรงจูงใจในการผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศมากขึ้น เพราะการที่เศรษฐกิจพึ่งพิงการส่งออกมากเกินไป ทำให้ภาคการผลิตเกิดการบิดเบือนและส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีความเปราะบางตามภาวะเศรษฐกิจโลก ทั้งนี้เมื่อเกิดการแข็งค่าขึ้นของเงินจากปัจจัยภายนอก การพึ่งพาตลาดภายในประเทศจะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนไม่แข็งค่าเกินไป

สิ่งที่ควรให้ความสนใจคือ การบริโภค และการลงทุนในประเทศ การพึ่งพิงการเจริญเติบโตจากแรงขับเคลื่อนภายในประเทศอีกแรงหนึ่ง จะเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้ดีกว่าการอาศัยแรงส่งจากการส่งออกเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้การที่ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันต่อประเทศเพื่อนบ้านลดลงจึงควรระดมให้ความสามารถในการแข่งขันนี้ลดลงมากไปกว่านี้ สิ่งสำคัญที่สุด คือ การให้ความสำคัญเรื่องต้นทุนการผลิตต่างๆ เช่น ต้นทุนแรงงาน โดยเปรียบเทียบกับปริมาณผลผลิต ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานควรทำให้ผลผลิตสูงขึ้น ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาฝีมือแรงงาน ต้นทุนการขนส่ง ควรเสริมสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้ออำนวยต่อการขนส่ง เป็นต้น

- ดัชนีชี้วัดในมิติเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่เป็นบวกหรือมีแนวโน้มของการมีเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีผลที่มาจากเสถียรภาพทางการเงิน เสถียรภาพทางการคลัง และเสถียรภาพด้านต่างประเทศ ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้ประเทศไทยต้องรักษาวินัยทางการเงิน การคลัง และการต่างประเทศ อย่างเข้มงวดตามที่ได้กำหนดพันธะผูกพันกับ IMF ทางด้านเสถียรภาพทางการเงิน การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้กรอบการกำหนดนโยบายทางการเงินด้วยการกำหนดเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) โดยกำหนดอัตราเงินเฟ้อเป้าหมายที่ 0.5-3% ทำให้มีการระงับไม่ให้มีเงินเฟ้อที่สูง หรือต่ำกว่าเป้าหมาย ซึ่งส่งผลดีต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะภาวะเงินเฟ้อที่สูงเกินไป หรือต่ำเกินไปส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจและลดทอนอำนาจซื้อของประชาชน ซึ่งส่งผลเสียต่อภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม จากที่กล่าว แรงกดดันทางด้านการเงินเฟ้อในประเทศมีน้อย เป็นผลจากการใช้จ่ายของภาคประชาชนและภาคการผลิตทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่มีการชะลอตัว เงินเฟ้อมีแนวโน้มสูงขึ้นบางครั้งบางคราว เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวนทำให้ราคาของอาหารมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลง แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีแรงกดดันต่อการบริโภค และคงอยู่ในกรอบเป้าหมาย อัตราการว่างงานอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างคงที่ แม้มีแนวโน้มลดลงบ้างแต่ส่วนใหญ่เป็นการย้ายภาคการผลิตกลับไปสู่ภาคเกษตร

สัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงหักด้วยหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้มีค่าเพิ่มขึ้นและอยู่ในเกณฑ์ที่เป็นหลักประกันได้ว่า ระบบธนาคารพาณิชย์มีความสามารถในการรองรับความเสี่ยงได้ การลดลงของหนี้ของประชาชนในหลายๆภาคส่วน ส่งผลให้แนวโน้มของเศรษฐกิจในระยะยาวจะมีเสถียรภาพที่ดีขึ้น ทั้งนี้หนี้ที่ลดลงของภาคประชาชนเกิดจากการปรับโครงสร้างหนี้จากนโยบายที่ภาครัฐยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ

ด้านเสถียรภาพต่างประเทศ ค่าเงินบาทภายในประเทศแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากในช่วงก่อนหน้าจนถึงช่วงกลางปี พ.ศ.2553 ประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียมีค่าเงินแข็งขึ้น ทำให้ประเทศคู่แข่งอย่างประเทศไทยมีค่าเงินบาทแข็งค่าขึ้นไปด้วย การดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่ลอยตัวแบบมีการจัดการทำให้เงินบาทไม่แข็งตัว หรืออ่อนตัวเร็วเกินไป เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยจะแทรกแซงเงินบาทให้มีการขึ้นลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามภาวะตลาดเงินตราต่างประเทศ อย่างไรก็ตามแนวโน้มการแข็งค่าขึ้นของค่าเงินบาทภายในประเทศอย่างต่อเนื่องจะมีผลต่อมูลค่าการส่งออกสินค้าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะนอกจากนี้ สัดส่วนเงินสำรองระหว่างประเทศต่อหนี้ระยะสั้นที่เพิ่มขึ้นเป็นผลจากการลดลงของหนี้ต่างประเทศ และการเพิ่มขึ้นของเงินสำรองระหว่างประเทศ

ด้านเสถียรภาพทางการคลัง ควรพึงระวังรักษาให้มีเสถียรภาพการคลังอย่างยั่งยืน เน้นความโปร่งใสในการใช้จ่ายงบประมาณ และใช้เงินงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด

- มิติด้านการกระจายรายได้มีแนวโน้มที่ดีขึ้นเช่นเดียวกัน ตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยของการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นในมิตินี้ คือ สัดส่วนของคนยากจนในหลายด้าน เช่น สัดส่วนคนจน สัดส่วนคนจนที่มีรายได้ไม่

เพียงพอในการซื้ออาหาร มีแนวโน้มลดลง รวมถึงการกระจายรายได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศมีความแตกต่างระหว่างรายได้ลดลง ซึ่งสาเหตุที่เกิดการกระจายของรายได้มากขึ้นเป็นผลจากการขยายตัวของเมืองที่มีการขยายตัวสูง ดังนั้นนโยบายภาครัฐควรเริ่มเน้นปัญหาเฉพาะจุด เช่น การสร้างรายได้ให้กับกลุ่มประชาชนบางกลุ่ม การฝึกงานสร้างอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาส

2. ด้านสังคม

- มิติด้านพัฒนาการทางสังคม เป็นมิติที่สะท้อนถึงการภาวะของประชาชนทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา แนวโน้มของทางด้านการพัฒนาการในประเทศไทยมีแนวโน้มที่ดีขึ้นตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา และการดูแลสุขภาพของประชาชนในประเทศ โดยทุกตัวแปรในมิตินี้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ประกอบด้วยสัดส่วนประชากรที่ได้เรียนหนังสือ ความเพียงพอของบุคลากรทางการแพทย์ และรวมถึงตัวแปรที่สะท้อนภาวะความเป็นสุขของประชาชน ประกอบด้วย อายุขัยเฉลี่ยของประชาชนที่เพิ่มขึ้น และอัตราการฆ่าตัวตายที่ลดลง

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการศึกษา ให้มีการกระจายอย่างทั่วถึงมากขึ้น หรือส่งเสริมการนำเทคโนโลยีการเรียนรู้ใหม่ๆ มาใช้มากขึ้นให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันที่มีความรวดเร็วในการสื่อสาร

- มิติด้านเสถียรภาพและความมั่นคง ชีววิถีการใช้ชีวิตของประชาชน จากดัชนีรวมชี้ว่าชีวิตของประชาชนมีความมั่นคงมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ประชาชนมีที่อยู่อาศัย มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองมากขึ้น แรงงานส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ และที่สำคัญมีประชาชนมีรายได้เพียงพอในการหาเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว อย่างไรก็ตามปัญหาครอบครัวยังคงเป็นปัญหาสำคัญในสังคม เนื่องจากแนวโน้มของเด็กที่มีปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้สภาพหรือฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีขึ้น แต่การขาดความเข้าใจกับคนในครอบครัวยังเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร

- มิติด้านความเสมอภาค ตัวชี้วัดในมิตินี้เป็นการวัดความเสมอภาคในหลายด้าน ได้แก่ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และความไม่เท่าเทียมกันในแต่ละภูมิภาค ซึ่งใช้โอกาสในการรับสวัสดิการ หรือโอกาสในการได้ทำงานเป็นตัวชี้วัด ทั้งนี้แนวโน้มของความเสมอภาคทางสังคมมีแนวโน้มเลวลง โดยมีปัจจัยสำคัญในเรื่องของความยากจนระหว่างเพศชายและหญิงเป็นสำคัญ

ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการให้สวัสดิการอย่างทั่วถึง ควรมีการศึกษาความต้องการสวัสดิการหรือช่องทางในการเข้าช่วยเหลือประชาชนในแต่ละภาคส่วนอย่างจริงจัง นอกจากนั้นควรมีการส่งเสริมการให้โอกาสหญิงและชายให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น

- มิติด้านธรรมาภิบาลและความมั่นคงทางการเมือง เป็นมิติที่สามารถเปรียบเทียบกับภาคต่างประเทศได้ เนื่องจากใช้ข้อมูลจากตัวชี้วัดของธนาคารโลก พบว่าทางด้านการเมืองของประเทศไทยมีแนวโน้มเลวลง และปัจจัยสำคัญได้แก่ การคอร์รัปชัน ภาวะความรุนแรงที่เพิ่มขึ้น และการไม่เคารพต่อกฎหมาย เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2551 เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในประเทศหลายครั้ง และมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลหลายครั้ง แนวโน้มทางด้านการธรรมาภิบาลและการเมืองจะต้องได้รับการปฏิรูปในเชิงโครงสร้างและเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการจากภายในอย่างจริงจัง

ภาครัฐควรมีการตรวจสอบ และกำหนดกฎเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ไม่ให้อำนาจตกไปอยู่ในกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด และทำให้เกิดการเพิกเฉยต่อปัญหา ควรส่งเสริมการแก้ไขปัญหาเรื่องการเคารพกฎหมาย โดยเฉพาะการละเมิดลิขสิทธิ์ให้จับกลุ่มอิทธิพลที่ควบคุมอยู่เบื้องหลัง และมีความเข้มงวดในการดูแลและเข้าถึงปัญหามากขึ้น

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม

- ทรัพยากรในประเทศที่สำคัญประกอบด้วย ป่าไม้ ป่าชายเลน น้ำ สัตว์น้ำ ดิน แร่ธาตุ ปิโตรเลียม ทั้งนี้ข้อมูลในมิติด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังอยู่ในช่วงพัฒนาฐานข้อมูล ทำให้มีข้อมูลน้อย โดยในส่วนที่สามารถหาข้อมูลได้ คือ ป่าไม้ ป่าชายเลน น้ำ และสัตว์น้ำ พบว่าทรัพยากรของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งจำนวนพื้นที่ป่าต่างๆ ปริมาณน้ำในเขื่อน และมีอัตราการจับสัตว์น้ำที่ลดลง

- ปริมาณมลพิษหรือมลภาวะที่เป็นตัวชี้วัดคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มของดัชนีรวมลดลง ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญมากจากการตื่นตัวในเรื่องของภาวะโลกร้อนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดีปัจจัยที่ทำให้มิติด้านพัฒนาการทางด้านการสิ่งแวดล้อมดีขึ้นยังไม่ใช่การลดสารที่ทำให้โลกร้อน แต่เป็นการควบคุมคุณภาพอากาศเสีย และน้ำในประเทศ

- มิติด้านการฟื้นฟูชีวิตจากการดำเนินงานหรือโครงการการฟื้นฟูป่าไม้และป่าชายเลน ดังนั้นในมิตินี้จึงยังไม่ครอบคลุม ทรัพยากรที่ควรได้รับการฟื้นฟูทั้งหมดเช่น การฟื้นฟูพื้นที่ป่าในเมือง การฟื้นฟูแหล่งน้ำ แต่จากดัชนีชี้วัดพบว่าแนวโน้มของการฟื้นฟูทรัพยากร (ป่าไม้และป่าชายเลน) มีแนวโน้มลดลง

จากข้อสรุปและข้อเสนอแนะในส่วนของดัชนีชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคม เห็นได้ว่าในแต่ละมิติจะประกอบจากตัวแปรมากมายที่มีความหมายสะท้อนถึงความสำคัญในแต่ละมิติได้ และเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้คณะที่ปรึกษาได้จัดทำและนำเสนอ รวมถึงการจัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ทางวิชาการของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้มีความสามารถในการพัฒนาและสานต่อการจัดทำดัชนีต่อไป ทั้งการสร้างดัชนีของสภาที่ปรึกษาฯ ให้มีความต่อเนื่อง เมื่อมีข้อมูลใหม่เพิ่มเข้ามา หรือมีข้อมูลของตัวแปร

ใหม่ที่ทำให้การจับได้ ก็สามารนำมาเพิ่มให้ดัชนีชี้วัดสามารถอธิบายความหมายให้สอดคล้องกับมิตินั้นได้มากยิ่งขึ้น

2. การศึกษาแบบจำลองชี้วัดภาวะยังชีพภาคประชาชน

แบบจำลองภาวะยังชีพภาคประชาชน คือ แบบจำลองที่ใช้ในการอธิบายผลกระทบอันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคต่างๆ ต่อภาคประชาชน ในความหมายของประชาชนส่วนใหญ่ที่มีรายได้น้อย อยู่ในชนบท ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรหรือกรรมกร ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกทางเศรษฐกิจโดยตรง อาทิ ผลกระทบจากภาวะเงินเฟ้อทั้งในและต่างประเทศ นโยบายการใช้จ่ายของภาครัฐและการเก็บภาษี ผลกระทบจากภาคเศรษฐกิจจริง การผลิตภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และปัจจัยจากภาคต่างประเทศ

แนวคิดที่ใช้ในแบบจำลองประกอบจากแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มหภาคโดยอาศัยความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐกิจ เพื่ออธิบายถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนไปตามลำดับ ดังนี้

- 1.แบบจำลองชี้วัดภาวะยังชีพภาคประชาชน
- 2.แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนและระดับราคาสินค้าเกษตร
- 3.ดัชนีภาวะยังชีพภาคประชาชน และการพยากรณ์ค่า

โดยสรุปแนวคิดรวบยอด และผลการวิเคราะห์แบบจำลองได้ดังนี้

1.แบบจำลองชี้วัดภาวะยังชีพภาคประชาชน

แบบจำลองชี้วัดภาวะยังชีพภาคประชาชน พยายามที่จะอธิบายผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อรายได้ของภาคประชาชน จากปัจจัยในกลุ่มอื่น ได้แก่ ผลผลิตมวลรวมของประเทศ ระดับราคาสินค้าและบริการ รวมถึงราคาอาหาร ระดับการบริโภค ภาคต่างประเทศ ราคาและปริมาณสินค้าส่งออก ตัวแปรภายนอกต่างๆ รวมถึง การใช้นโยบายทางการคลัง ราคาน้ำมันในตลาดโลก ค่าเงินบาท ทั้งนี้เพื่ออธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงในช่วงก่อนปี พ.ศ.2553 และหาช่องทางหรือแนวทางในการดำเนินนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

วิธีการประมาณค่าแบบจำลอง คณะที่ปรึกษาได้เลือกใช้แบบจำลอง Vector Autoregressive ที่มีความสอดคล้องกับตัวแปรที่ใช้ รวมถึงการนำไปใช้ในการอธิบายผลกระทบและหาแนวทางในการดำเนินนโยบายแก้ปัญหาตามที่กล่าวข้างต้น

จากแบบจำลองภาวะยังชีพภาคประชาชน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

- การบริโภคของประชาชนมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับรายได้ของภาคเกษตรกร หรือกล่าวได้ว่า ตัวแปรที่ชี้วัดภาวะยังชีพของภาคประชาชน คือ รายได้ของประชาชนที่นำไปสู่การใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพเนื่องจากระดับราคาของสินค้าและบริการนั้นรวมไปถึงราคาอาหารที่เพิ่มขึ้น นั่นหมายความว่า

เป้าหมายสำคัญของการทำให้ภาคประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คือ การเพิ่มรายได้ของประชาชนอย่างยั่งยืน ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อรายได้ของประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรและกรรมกรในการมุ่งเน้นให้ภาคประชาชน หรือกลุ่มคนส่วนใหญ่ในประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุข

- รายได้ของประชานอกภาคเกษตร หรือกลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ได้รับผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของราคาอาหารอย่างมาก กล่าวคือ รายได้ของกรรมกรเพิ่มขึ้นช้ากว่าการเพิ่มขึ้นของระดับราคาอาหารซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะยังชีพของกรรมกรมีแนวโน้มเลวลงมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่เป็นผู้ผลิตอาหาร นอกจากนั้นการเพิ่มขึ้นของเงินเพื่อมีผลในเชิงลบต่อภาคกรรมกร การควบคุมเงินเพื่อให้อยู่ในกรอบหรืออยู่ในระดับต่ำจะทำให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ มีเสถียรภาพทางรายได้และการใช้จ่ายมากขึ้น

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ของภาคเกษตรกรรมมากที่สุด คือ ปัจจัยจากภาคต่างประเทศได้แก่ ราคาสินค้าเกษตรส่งออก และปริมาณสินค้าเกษตรส่งออก หรืออุปสงค์สินค้าเกษตรจากต่างประเทศ รองลงมาได้แก่ปัจจัยสำคัญภายในประเทศประกอบด้วยการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม นโยบายของรัฐบาลทางด้านภาษี และการใช้จ่ายของภาครัฐบาล ตามลำดับ

แนวนโยบายในการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม จะส่งผลให้รายได้ของภาคเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระยะยาวทิศทางเดียวกัน นโยบายของภาครัฐในด้านอุตสาหกรรมมีส่วนช่วยให้รายได้ของภาคเกษตรเพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากผลผลิตในภาคเกษตรเป็นปัจจัยในการผลิตในอุตสาหกรรม การสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมมีส่วนช่วยให้อุปสงค์ต่อสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น การเพิ่มขึ้นของการจ้างงาน และรายได้ของกลุ่มผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม มีส่วนช่วยให้การบริโภคเพิ่มสูงขึ้นและเป็นแรงจูงทางด้านอุปสงค์อีกทางหนึ่ง

ในส่วนของนโยบายทางการคลัง การใช้จ่ายของภาครัฐส่งผลให้แนวโน้มรายได้ของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระยะยาวแต่เห็นผลช้า เนื่องจากการใช้จ่ายหรือลงทุนของภาครัฐในช่วงก่อนปี พ.ศ.2553 เน้นนโยบายโดยเน้นการกระตุ้นภาคเศรษฐกิจในภาพรวม เช่น นโยบายไทยเข้มแข็ง หรือการขึ้นเงินเดือนข้าราชการ ซึ่งแนวนโยบายไม่ได้เพิ่มรายได้ของภาคเกษตรโดยตรง

ในส่วนของนโยบายภาษีเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายทางด้านการใช้จ่าย เห็นได้ว่านโยบายทางภาษีให้เห็นผลที่ชัดเจนกว่าและมีความต่อเนื่องทั้งในระยะสั้นจนถึงในระยะยาว การลดภาษีจะส่งผลให้รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงของเกษตรกรเพิ่มขึ้นและนำไปใช้ในจ่ายได้ทันที ดังนั้น แนวนโยบายที่สำคัญในการช่วยเหลือภาคประชาชนทั้งเกษตรกรและกรรมกร คือการลดภาระทางภาษีของประชาชน เช่น การคงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) เป็นต้น

- การเพิ่มการบริโภคส่งผลให้รายได้ของภาคเกษตรเพิ่มขึ้นในระยะยาว ในขณะที่การเพิ่มปริมาณการผลิตภาคเกษตรจะส่งผลให้รายได้ลดลงในระยะยาว ดังนั้น ภาครัฐควรมีความระมัดระวังในการดำเนินนโยบายที่ทำให้ปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ นโยบายการประกันรายได้เกษตรกรในช่วงปีพ.ศ.2553 ทำให้ราคาผลผลิตการเกษตรในสายตาของเกษตรกรสูงขึ้น เกษตรกรจึงมีแนวโน้มในการผลิตมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้นระยะสั้น แต่ในระยะยาวเกษตรกรจะมีแนวโน้มในการผลิตเพิ่มขึ้นอีก และอาจเกิดสินค้าคงเหลือในตลาดเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้ของเกษตรกรลดลง และรัฐบาลจะรับภาระส่วนต่างของราคาเพิ่มขึ้น ดังนั้น ภาครัฐควรมีการควบคุมปริมาณการผลิตข้าวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

นอกจากนั้นควรส่งเสริมนโยบายในการกระตุ้นการบริโภคภาคเอกชน โดยเฉพาะการบริโภคสินค้าเกษตร หรือสินค้าที่ผลิตในประเทศซึ่งจะช่วยให้เกิดการสร้างงานและรายได้ เห็นได้ว่าแนวทางในการส่งเสริมผลผลิตภาคเกษตรของภาครัฐในปัจจุบัน (รัฐบาลนายอภิสิทธิ์) ยังอยู่ในช่วงที่กำลังกำหนดทิศทาง โดยแนวปฏิบัติปกติยังเน้นการใช้จ่ายประจํามากกว่าการลงทุน ทำให้ผลผลิตภาคเกษตรในระยะยาวไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้ ดังที่กล่าว แนวทางของภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตให้เพิ่มขึ้นในระยะยาวและทำให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน ควรเน้นการลงทุนภาคเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำ และการชลประทาน เทคโนโลยีทางการเกษตร เป็นต้น

- ผลผลิตทางการเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบันมีปัจจัยสำคัญจากภาคต่างประเทศ ทั้งระดับราคาส่งออกและปริมาณการส่งออก (อุปสงค์สินค้าเกษตรจากต่างประเทศ) ในขณะที่ราคาน้ำมันกลับไม่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตมากนัก

2.แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนและระดับราคาสินค้าเกษตร

แบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างความยากจนและระดับราคาสินค้าเกษตรหรือ แบบจำลองความยืดหยุ่นของความยากจนต่อราคาสินค้าเกษตร คือ แบบจำลองที่อธิบายร้อยละการเปลี่ยนแปลงของความยากจนต่อร้อยละการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าเกษตร เพื่อเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเกษตรกร ทั้งนี้แบบจำลองนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหมาะสมในการใช้นโยบายที่แตกต่างกันไปตามภูมิภาค

ผลของการศึกษาแบบจำลองความยืดหยุ่นของความยากจน พบว่า หากระดับราคาข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จะส่งผลให้ความยากจนในกลุ่มชนบทภาคกลางลดลงถึงร้อยละ 11.7 และในกลุ่มเทศบาลภาคกลางหรือประชาชนในเมืองจะลดลงร้อยละ 8.9 นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบในแต่ละภาคพบว่า การเพิ่มขึ้นของระดับราคาจะส่งผลต่อความยากจนในแต่ละภาคไม่เท่ากัน เนื่องจาก ข้าวเป็นผลผลิตจากเกษตรกรในชนบทภาคกลาง ดังนั้น จึงส่งผลให้ความยากจนของประชาชนในกลุ่มนี้ลดลงมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้แบบจำลองความยืดหยุ่นยังให้ผลการประมาณค่าที่สอดคล้องกัน ในกรณีที่ใช้ระดับราคาของสินค้าเกษตรที่

เหมาะสมในแต่ละภาค เช่น ไร่ราคาขายพาราในกรณีของภาคใต้ หรือราคามันสำปะหลังในกรณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลจากราคาสินค้าเกษตรที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรหรือประชาชนที่เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น และทำให้ความยากจนมีแนวโน้มลดลง นโยบายของภาครัฐในการเข้าแก้ไขปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ของเกษตรกรที่สำคัญ คือ นโยบายการแทรกแซงราคาข้าว โดยในช่วงรัฐบาลปัจจุบัน (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) เน้นมาตรการการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรถึงรากฐาน กล่าวคือ เป็นการเพิ่มรายได้ของภาคเกษตรโดยตรง แนวนโยบายดังกล่าวส่งผลให้ระดับราคาสินค้าเกษตรในมุมมองของเกษตรกรมีความผันผวนลดลง ทำให้ภาคเกษตรมีความเข้มแข็งมากขึ้นและมีความยากจนลดลงไปตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายควรมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากขึ้น

3.ดัชนีภาวะยังชีพภาคประชาชน และการพยากรณ์ค่า

ดัชนีภาวะการยังชีพภาคประชาชน คือ ดัชนีชี้วัดความเป็นอยู่ หมายรวมถึง การดำรงชีวิตโดยอาศัยการซื้อขายสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค ความพอเพียงของรายได้ หรือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรายได้เมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่ใช้ในการดำรงชีพ ประกอบด้วยดัชนีชี้วัด 3 ตัว ได้แก่ ดัชนีรายได้ของเกษตรกรแท้จริง ดัชนีค่าจ้างนอกภาคเกษตรแท้จริง และดัชนีการบริโภคจากยอดค้าปลีก ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปร ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาคเกษตรกร ภาคอุตสาหกรรม และรวมถึงภาคบริการ รวมเป็นตัวแทนซึ่งเรียกว่าภาคประชาชน

ดัชนีภาวะยังชีพภาคประชาชนเป็นดัชนีที่ใช้ในการสรุปผลการศึกษา ตั้งแต่การปรับปรุงดัชนีรวมชี้วัดภาวะเศรษฐกิจและสังคมและการศึกษาแบบจำลองภาวะยังชีพภาคประชาชน ว่าโดยรวมแล้วภาคประชาชนมีสถานะในการดำรงชีวิตหรือความเป็นอยู่อย่างไร นอกจากนั้นยังใช้ในการพยากรณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาวะยังชีพในระยะสั้น

ผลการศึกษาดัชนีภาวะยังชีพพบว่าภาวะยังชีพของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและกรรมกร หรือผู้บริโภครายใหญ่ มีความผันผวนแต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระยะยาว ผลจากการพยากรณ์ภาวะยังชีพในปี พ.ศ. 2553 พบว่า ภาวะยังชีพของภาคประชาชนมีแนวโน้มลดลง ซึ่งในช่วงปีต้นปี พ.ศ. 2553 เศรษฐกิจของประเทศมีการฟื้นตัวจากสภาวะเศรษฐกิจซบเซา ทำให้รัฐบาลมีการเน้นการใช้จ่ายรวมถึงนโยบายการกระตุ้นการบริโภคส่งผลให้ระดับราคาสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นในขณะที่รายได้ของกลุ่มกรรมกรทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการยังไม่มีปรับตัวเนื่องจาก ภาคธุรกิจยังขาดความมั่นใจในการลงทุน

จากที่กล่าวมาแบบจำลองภาวะยังชีพภาคประชาชน สามารถใช้ในการอธิบายถึงโครงสร้างและปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อปากท้องของประชาชน รวมถึงช่องทางการดำเนินนโยบายและข้อดี หรือข้อด้อยในการดำเนินนโยบายของรัฐ ทั้งนี้การศึกษาแบบจำลองนี้ขณะที่ปรักษำเน้นการให้เจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องของสภาที่ปรักษำเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ภาวะของประชาชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและสามารถนำเสนอแนวทางนโยบายในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องได้